

Yritysrahoitteinen tutkimus yliopistossa

Yritysten ja yliopistojen yhteistyössä korostuu tutkimusprojektien sisällön määrittelyn merkitys.

 Tutkimusyhteistyösopimukseen liittyy oikeudellisia kysymyksiä, ja tutkimushankkeisiin osallistuvilla yliopistotutkijoilla on tavoitteita ja toiveita. Ensimmäisen osalta käsittelemme uutta yliopistolakia (558/2009) ja korkeakoulukeksintölakia (369/2006), joissa määritellään yritysrahoitteisen tutkimuksen asema yliopistossa ja tutkimustuloksiin liittyvien oikeuksien siirtyminen ja hallinnointi.

Tutkijan näkökulman tutkimusyhteistyöjärjestelyihin tuo akatemiaprofessori, lääketieteen ja kirurgian tohtori Kari Alitalo. Hän johtaa Helsingin yliopistossa Biomedicumissa Suomen Akatemian huippuyksikköä ja sen yhteydessä toimivaa syövä biologisten (Molecular Cancer Biology) tieteellistä tutkimusohjelmaa. Professori Alitalolla on kymmenien vuosien kokemus yritysrahoitteisen tutkimuksen johtamisesta Helsingin yliopistossa, ja hän osallistuu aktiivisesti yritysten rahoittamiin tutkimushankkeisiin.

Tutkimusyhteistyö on kansainvälistä

Biolääketieteen alalla tutkimusyhteistyöstä kiinnostuneet yritykset ovat tyyppillisesti kansainvälisiä suuryrityksiä, joilla on riittävät taloudelliset resurssit lääkekehitysprojektien rahoittamiseen ja kiinnostus uusista, alkuvaiheen tutkimushankkeista kohtaan.

Professori Alitalon mukaan kotimaisille tutkimushankkeille ei olisi sinänsä esteitä, mutta tutkimusprojektien rahoittamisesta kiinnostuneiden suomalaisten yritysten löytä-

minen on vaikeaa. Jos tutkimusprojektissa on mukana ulkomaisia yrityksiä, yhteistyössä täytyy ottaa huomioon niiden toimintakulttuurit.

– Kansainvälisessä yritysyrityksessä täytyy pitää tiiviisti yhteyttä yrityskumppaniin, vastata yhteydenottoihin ja pitää projekti aktiivisesti käynnissä. Ulkomaiset yrityskumppanit odottavat, että tutkijat ja taustatiimi sitoutuvat vahvasti projektin eteenpäin viemiseen, Alitalo kuvailee.

Kansainvälisessä yhteistyössä korostuvat myös hankkeeseen osallistuvien, eri maissa sijaitsevien organisaatioiden väliset erot esimerkiksi säädöksissä, jotka liittyvät koe-eläinten kohteluun, potilasmateriaalien käyttöön ja yritysten työsuhdekeksintöjen sekä yliopistojen korkeakoulukeksintöjen oikeuksien siirtoon. Ne täytyy selvittää ja pyrkiä sopimaan kaikille osapuolille soveltuvasta yhteistyömallista. Myös tiedemaailman periaatteiden ja elinkeinoelämän odotusten välisten erojen yhteensovittaminen voi olla ajoittain haasteellista, mutta vaivannäkö saattaa johtaa myös menestyshankkeisiin.

Parhaimmillaan tutkimusyhteistyö tukee sekä tieteen päämäärien että yrityksen liikeluonteellisten tavoitteiden saavuttamista ja palkitsee sekä tutkijat, yliopiston että hanketta rahoittavan yrityksen tuloksillaan.

– Viimeisen vuosikymmenen aikana tiedeyhteisö on selvästi ymmärtänyt yritysyrityksen myönteisen merkityksen, ja ympäristö on muuttunut yhteistyöhön kannustavaksi, Alitalo kertoo.

Kahdenlaista sopimustutkimusta

Korkeakoulukeksintölain 3 §:n 3 kohdan mukainen sopimustutkimuksen käsite on laaja ja kattaa tutkimushankkeet, joissa on mukana yliopiston ulkopuolinen taho. Sopimustutkimuksen piiriin kuuluvat yritysten rahoittamat tutkimushankkeet. Jos tutkimussopimuksessa sovitaan tutkimustuloksiin liittyvien oikeuksien siirtymisestä yritykselle joko kokonaan tai osittain, kysymys on sopimustutkimuksesta, vaikka yritys ei tutkimusta rahoittaisikaan. Jos tutkimukseen osallistuu yrityksen puolelta työsuhdekeksintöjä, kyseinen tutkimushanke on korkeakoulun näkökulmasta sopimustutkimusta.

Käytännössä yliopistojen ja elinkeinoelämän yhdessä toteuttamat tutkimushankkeet voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä koostuu erilaisista laajemmista tutkimushankkeista, joissa tavoitellaan innovatiivisia tuloksia. Niissä tutkimukseen osallistuvat osapuolet tuovat oman panoksensa tutkimuksen toteuttamiseen, esimerkiksi myöntämällä oikeuksia tausta-aineistoon, rahoittamalla tutkimusta tai antamalla tutkimusmateriaaleja, henkilöitä tai tutkimustilat tutkimushankkeessa hyödynnettäväksi.

Toiseen ryhmään kuuluvat maksulliseksi palvelutoiminnaksi luokiteltavat projektit, joissa korkeakoulun tutkimusryhmä suorittaa rahoittajan maksua vastaan tietyn tarkasti rajatun projektin.

Tieteellinen mielenkiinto sopimustutkimuksessa

Professori Alitalon mukaan yritysten tutkimusrahoituksella on *Molecular Cancer Biology* -laboratoriolle suuri merkitys, koska yritysrahoitus täydentää joustavalla tavalla muuta akateemista tutkimusrahoitusta ja mahdollistaa uusien hankkeiden aloittamisen tapausittain nopeallakin aikataululla.

Tutkimushankkeiden valinnassa raha ei kuitenkaan ole ratkaisevaa, sillä *Molecular Cancer Biology* -laboratorio ei ole lähtenyt projekteihin, joissa laboratoriolla ei olisi myös tieteellistä mielenkiintoa.

– Laboratorion tavoitteena on johtaa tutkimustuloksista lääkeaihoita ja tukea mahdollisimman pitkälle tutkimuksen translaatiota kliiniseen käyttöön, Alitalo sanoo.

Jos tutkimusyhteistyön on arvioitu palvelevan myös *Molecular Cancer Biology* -laboratorion tieteellisiä tavoitteita, laboratorio on lähtenyt tutkimushankkeeseen.

Yhteistyön taustalla on osapuolten tahto yhdistää niiden resurssit menestykselliseksi kokonaisuudeksi.

– Yhteistyön muodot vaihtelevat, mutta usein yliopisto tuo projektiin tutkijoiden tieteellistä tietotaitoa ja mahdollisesti tausta-aineistoa kuten tutkimuslissenssin yliopiston patentteihin. Yritysosapuoli sitoutuu esimerkiksi tuottamaan sellaisia tutkimustuloksia, joihin yliopiston omat resurssit ja mahdollisuudet eivät olisi riittäneet.

Alitalon mukaan tutkimushankkeiden tieteellinen merkitys voidaan säilyttää ohjaamalla hankkeita aktiivisesti tutkimusta yliopistossa johtavan tutkijan toimesta ja pyrkimällä sopimaan yritysten kanssa mielenkiintoisia yhteistutkimushankkeita pelkkien maksullisten palvelututkimusten sijaan.

Ideoista tutkimushankkeeksi

Korkeakoulueksintölakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 259/2004) on todettu, että tutkimusyhteistyötä koskevat sopimukset tehdään yliopiston kanssa ja sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön oikeuksista sovitaan yliopiston kanssa. Yritykset voivat aina ottaa yhteyttä yliopistojen tutkimuspalveluyksiköihin kiinnostuessaan yhteisestä tutkimushankkeesta.

Uutta yliopistolakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 7/2009) on todettu, että

yliopistojen uusi oikeushenkilöasema monipuolistaa yliopistojen rahoitus pohjaa ja tuottaa uusia toimintamahdollisuuksia. Hallituksen esityksessä on mainittu elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteisrahoitteisen tutkimustoiminnan lisäksi myös elinkeinoelämän tilaamat tutkimukset sekä erilaiset yliopiston suorittamat konsultointipalvelut.

Käytännössä tutkimushankkeet alkavat usein tutkijoiden välisillä yhteydenotoilla, tai yritys kiinnostuu tutkimuksen aihepiiristä tutkijan esiinnyttyä kyseisen tieteenalan kansainvälisissä konferensseissa. Yhteistyöjärjestelyt perustuvat myös yritysten ja yliopistojen tutkijoiden väliseen jatkuvaan yhteistyöhön. Jos tutkimuksen perustava ajatus vaikuttaa tutkijoiden mielestä mielenkiintoiselta, täytyy heidän vakuuttaa yritys hankkeen kannattavuudesta. Tutkimusprojekti suunnitellaan tutkijan, yliopiston ja yrityksen yhteistyönä.

Professori Alitalon mukaan yritysyritys yhteistyötä suunniteltaessa yliopiston tulisi tarkkaan harkita tutkimusprojektin sisältöä ja tutkimuksen yliopistolle asettamia velvoitteita.

Hänen arvionsa mukaan yritysrahoitteisen tutkimuksen sitovuus voi hankaloittaa reagenttia tutkimusprojektin kuluessa esiin nousseisiin muutostarpeisiin.

– Esimerkiksi negatiivisten tutkimustulosten ilmaannuttua tai täysin uuden teknologian tultua markkinoille saattaisi olla perusteltua muuttaa tutkimuksen suuntaa ja pyrkiä eri menetelmillä alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaisiin päämääriin, hän sanoo.

Alitalon mielestä tämä on mahdollista akateemisessa tutkimuksessa, mutta se ei välttämättä onnistukaan yritysyritys yhteistyössä, jos sopimusneuvotteluun ei kyetä muuttamaan alkuperäistä tutkimussuunnitelmaa.

– Myös aikataulutusten erilaisuus tulisi ottaa huomioon, sillä yritykset edellyttävät sovitun tutkimuksen suorittamista sovitussa aikataulussa, eikä akateemiselle tutkimukselle tyypilliselle joustolle ole välttämättä lainkaan mahdollisuutta.

Tutkimussuunnitelma rajaa yhteistyön puitteet

Tutkimussuunnitelmassa määritellään tutkimusyhteistyön sisältö tilanteesta riippuen hyvinkin tarkasti. Siinä kuvataan esimerkiksi tehtävät tutkimustoimenpiteet ja tutkimuksen alue sekä yksilöidään toimenpiteissä käytettä-

vät materiaalit ja niiden määrät, toimenpiteiden suoritusajat ja ne tutkijat, jotka suorittavat sovitut toimenpiteet.

Tutkimussuunnitelmaa hyödynnetään usein myös sopimuksen käsitteiden määrittelyssä. Esimerkiksi tutkimuksen tulokset, joita voivat olla immateriaalioikeudet, materiaalit ja tietotaito, voidaan sitoa sopimuksen määritelmäosiossa tutkimussuunnitelmaan. Jos tutkimussopimuksen yhteydessä sovitaan myös tulosten hyödyntämisestä, nämä määritelmät voivat ulottaa vaikutuksensa myös esimerkiksi tuloksiin myönnetyn lisenssioikeuden laajuuteen.

Professori Alitalo myöntää, että yksityiskohtaisesti laaditut tutkimussuunnitelmat ohjaavat tutkimuksen kulkua ja ennaltaehkäisevät mahdollisia myöhempiä tulkintapalveluyksiksi. Mutta samalla hän nostaa esiin toisen näkökulman:

– Tutkijan kannalta tilanne olisi oikeastaan mieluiten sellainen, ettei tutkimussuunnitelmaa olisi ollenkaan. Hyvän tutkimusidean kuvaaminen paperilla rajoittaa välittömästi tutkijan liikkumavaraa.

Toivomus rajoittamattomista tutkimusmahdollisuuksista liittyy tieteen vapauden säilyttämiseen ja innovatiivisen tutkimustoiminnan reunaehto- ja turvaamiseen.

– Täytyy muistaa, että tutkimusprojekti ei ole kaupallinen tuotos sopimus. Innovatiivinen tutkimus ei etukäteen tiedä, mitä tutkimushankkeen kuluessa tullaan keksimään. Innovatiivista tutkimusta rahoittavat yrityskumppanit sitoutuvat tutkimusprojekteihin tietäen, että uusia tuoteinnovaatioita saattaa syntyä kovatasoisesta tutkimuksesta milloin tahansa, Alitalo korostaa. ■

Klaus Nyblin
partner, asianajaja

Charlotta Henriksson,
senior associate, varatuomari
Asianajotoimisto Hammarström
Puhakka Partners Oy

Artikkelin toinen osa ilmestyy IPRInfo-lehden numerossa 1/2012. Siinä kirjoittajat käyvät läpi muun muassa kilpailulainsäädännön tutkimusyhteistyösopimusten ehdoille asettamia rajoituksia.